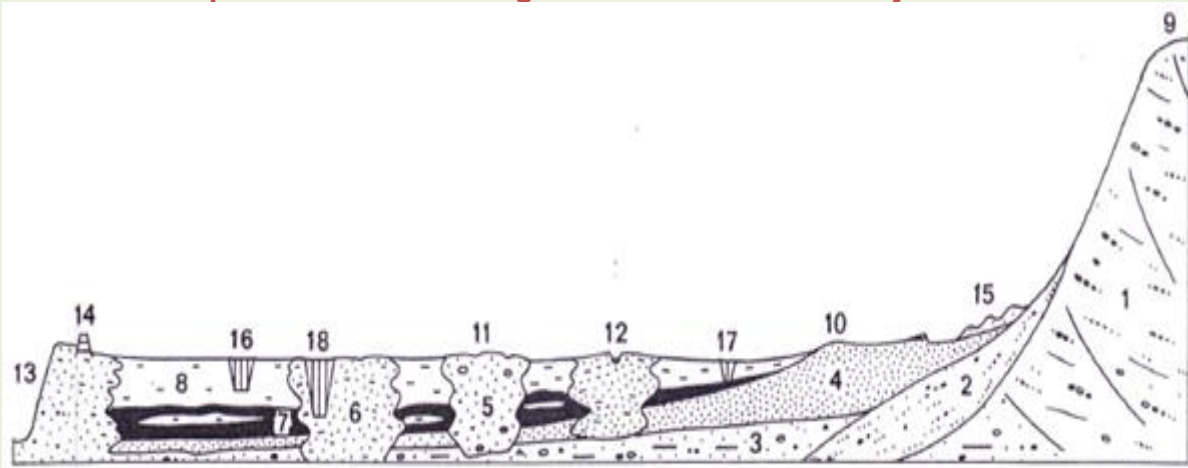

Een bijdrage van Stichting Nationaal Landschapskundig Museum 'Telluris', [H.A. Visscher](#)

Schematisch profiel van de ondergrond van de Kromme Rijnstreek

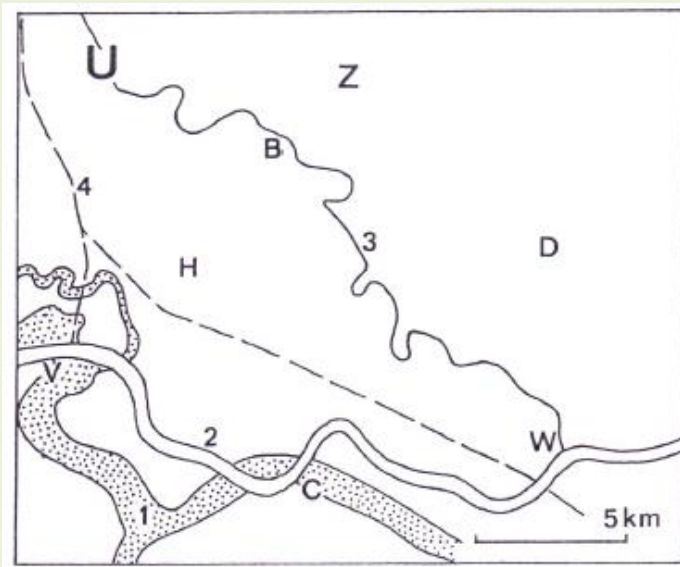
1. Gedurende de voorlaatste koude tijd van het geologisch verleden door Scandinavisch landijs opgestuwde, overwegend grove grindrijke afzettingen,
2. door smeltwater van dit ijs neergelegde, zandige, grindhoudende afzettingen,
3. overwegend grove, grindrijke (rivier- en beek)afzettingen uit de tienduizend jaar achter ons liggende, laatste koude tijd van het geologisch verleden,
4. eveneens zandige, doch grindarmere (smelt)water- en windafzettingen uit de laatste koude tijd van het geologisch verleden,
5. drie- tot Vijfduizend jaar geleden gevormde, vrij grove rivierafzettingen,
6. iets jongere, overwegend zandige rivierafzettingen,
7. veen,
8. zware komklei,
9. stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug uit de voorlaatste koude tijd,
10. zandrug uit de laatste koude tijd,
11. stroombanken en geulen,
12. stroomrug met door oeverwallen geflankeerde Kromme Rijn,
13. rivier de Lek,
14. rivierdijk,
15. grillig reliëf, ontstaan bij recente verstuiwingen,
16. Schalkwijkse Wetering,
17. Langbroeker Wetering,
18. Amsterdam-Rijnkanaal.

De schematische doorsnede leert ons, dat de kern van de Utrechtse Heuvelrug bestaat uit in de voorlaatste koude tijd van het geologisch verleden door Scandinavische landijsmassa's (op)gestuwde afzettingen en deze deels bedekt raakten met sedimenten, die door smeltwater van het ijs werden gevormd.

De tekening laat voorts zien, dat de lagere delen van de Utrechtse Heuvelrug met de grote riviervlakte aan de voet ervan nog eens werden overdekt door smeltwater- en windafzettingen. Het schema brengt ook tot uiting, dat de laatstgenoemde afzettingen op hun beurt overdekt konden raken met sedimenten, waarvoor met name onze grote rivieren verantwoordelijk waren. Blijkens de tekening verlegden de grote rivieren hun loop herhaaldelijk en zetten ze zowel in als bij hun bedding naar verhouding veel, relatief grof materiaal af.

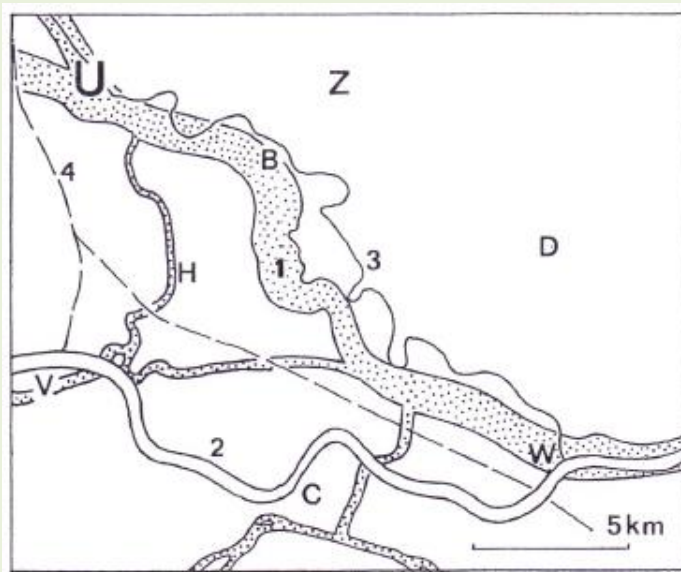
Het vroegere rivierpatroon van en bij de Kromme Rijnstreek 1

(naar H.J.A. Berendsen 1982)

1. Ook wel stroomgordel genoemde zone, waar de toenmalige rivieren in en langs hun bedding naar verhouding veel en relatief grof materiaal afzetten,
2. Rijn of (beneden Wijk bij Duurstede) Lek,
3. Kromme Rijn of (Beneden Utrecht) Vecht,
4. Kanaal.

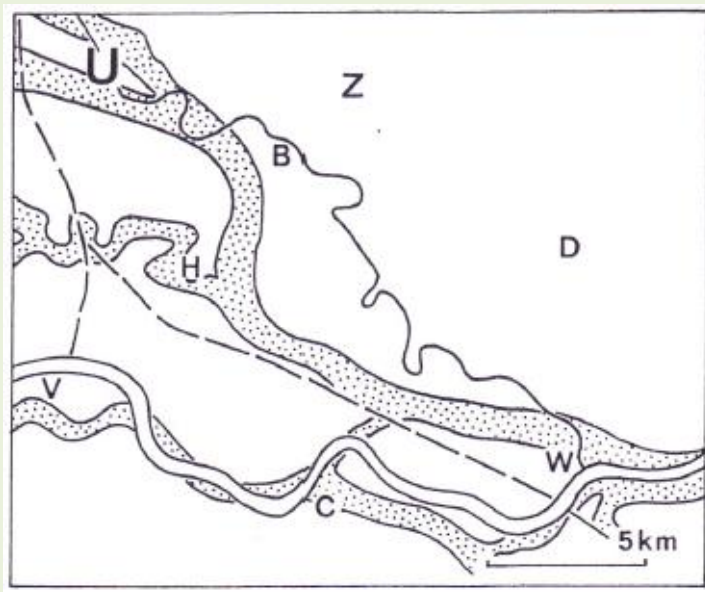
B Bunnik,
C Culemborg,
D Doom,
H Houten,
U Utrecht,
V Vianen,
W Wijk bij Duurstede.

Afgebeeld zijn de situatie omstreeks 5700 (boven) en 4200 (onder) jaar geleden.

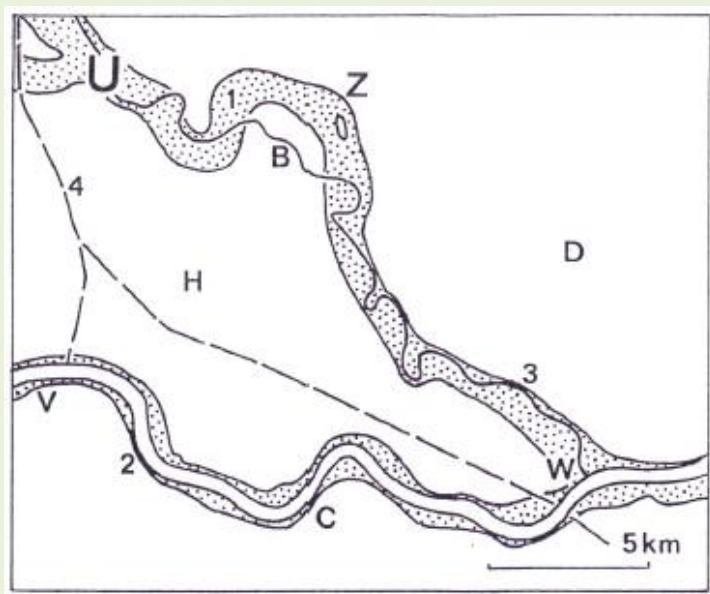
Het vroegere rivierpatroon van en bij de Kromme Rijnstreek 2

(naar H.J.A. Berendsen 1982)

1. Ook wel stroomgordel genoemde zone, waar de toenmalige rivieren in en langs hun bedding naar verhouding veel en relatief grof materiaal afzetten,
2. Rijn of (beneden Wijk bij Duurstede) Lek,
3. Kromme Rijn of (Beneden Utrecht) Vecht,
4. Kanaal.

B Bunnik,
C Culemborg,
D Doom,
H Houten,
U Utrecht,
V Vianen,
W Wijk bij Duurstede.

Afgebeeld zijn de situatie omstreeks 3100 (boven) en 1700 (onder) jaar geleden.

Het vroegere rivierpatroon van en bij de Kromme Rijnstreek

(naar H.J.A. Berendsen 1982)

Toelichting van de kaartjes op de twee vorige pagina's

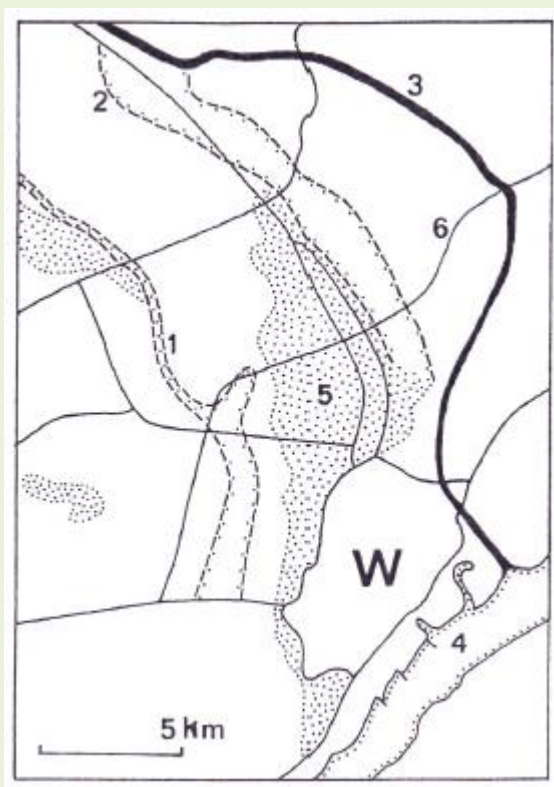
Ter weerszijden van de zogenaamde stroomgordels bezonk slechts wat fijn slib, terwijl het er veelal gevormde veen later vaak onderhevig was aan klink. Stroomgordels konden dan ook hoger komen te liggen dan hun omgeving. Wanneer dit het geval was worden ze ook stroomrug genoemd en de laagten ter weerszijden ervan kom.

Uit het kaartje blijkt, dat 5700 jaar geleden nog geen grote rivierarm door het gebied van de Kromme Rijnstreek liep en onze grote laaglandstromen toen ter plaatse van en bij de latere Lek de meeste activiteit ontplooiden. Zo'n 4200 jaar terug zou de situatie totaal anders zijn geworden en blijken de rivieren hun beddingen in het afgebeelde gebied meer naar het noordoosten te hebben verlegd.

Nadat de rivieren zo'n vierduizend jaar geleden ter plaatse van en bij de latere Kromme Rijn en Vecht hun grootste activiteiten ontplooiden, hadden ze deze omstreeks 3100 jaar terug plaatselijk weer wat meer naar het zuidwesten verlegd.

In de derde eeuw na Christus volgden de rivieren op de meeste plaatsen al de huidige route. Bij Bunnik maakte de Kromme Rijn toen echter nog een grote bocht naar het noorden.

Vroegere bewoning langs de Kromme Rijn (vrij naar van Es 1980)

1. Kromme Rijnbedding uit de Romeinse Tijd,
2. Kromme Rijnbedding uit de tijd van Dorestad,
3. Kromme Rijn,
4. Rijn en Lek,
5. In prehistorische tijd bewoond gebied met fosfaatrijke oude bewoningsgronden. De situatie in de kern van Wijk bij Duurstede is wegens gebrek aan gegevens buiten beschouwing gelaten,
6. weg.

W Kern van de oude stad Wijk bij Duurstede.

Uit het kaartje blijkt, dat de Kromme Rijn zich in de omgeving van Wijk bij Duurstede de afgelopen tweeduizend jaar naar het noordoosten verplaatste.

Alle rechten met betrekking tot de tekst en het kaartmateriaal uit deze uitgave berusten bij stichting Telluris. Persoonlijk gebruik van de uitgave is toegestaan maar niet voor zakelijke en commerciële doeleinden tenzij dit schriftelijk met de rechthebbende(n) is overeen gekomen.